

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

מסכת נדה, פרק ראשון

דף ב

א. הרואה דם נדות, האם מטמאה למפרע או משעת ראייתה ואילך בלבד? מאימתי היא מונה ימי נדה?

כל הנשים שאין להן וסת (קבועה) וראו דם נידות – שמאי אומר (וכן סובר רבי יהודה בנו של ריב"ז – להלן טו.): דיין שעתן [ופרשו בגמרא טעמו: העמד אשה על חזקתה. ועוד אמרו (ג.) טעמים נוספים מדוע אין עושה שמאי סייג בקדשים (תד"ה ואיבעית) – הואיל ואשה מרגשת בעצמה כשיוצא ממנה דם, ולטעם זה מודה שמאי בשוטה שמטמאה למפרע (קדשים. ראשונים). ואב"א: אם היה הדם מקודם, כבר היה יוצא. לפי טעם זה מודה שמאי שאם יש שם מוך [לאביי. ולרבא – מוך דחוק דוקא] מטמאה למפרע (את הקדשים). ורבא פירש משום ביטול פריה ורביה, שאם תחמיר לטהרות לחוש לדם יהא לבו נוקפו ופורש]. כיצד? היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופרשה וראתה – היא טמאה והן טהורות. הלל אומר: מטמאות למפרע מפקידה (= בדיקה) אחרונה ואילך, ואפילו לימים הרבה [מפני שחזקתה מרועעת והרי דם לפניך].

וחכמים אומרים: מטמאה למפרע מעת לעת ולא יותר, אם לא בדקה בינתיים. הלכך כל טהרות שנגעה בהן – תולים, לא אוכלים ולא שורפים (כדלהלן ו).

א. הלכה כחכמים (רמב"ם איס"ב ט, ג מטמאי משכב ומושב ג, ד; ספר הכריתות לשון למודים עא).

ב. בגמרא (ד) מבואר שלכך אסורה מעת לעת, משום שעברה על תקנת חכמים לבדוק שחרית וערבית לטהרות. לפי לשון אחת בגמרא, אם היתה אנוסה מלבדוק שחרית, אינה מטמאה למפרע אלא מאותה עונה ואילך, ולא קנסה לטמא עונה נוספת. ולפי לשון אחרת אין חילוק בדבר, שלא חילקו חכמים ב'מעת לעת'. וכתב המאירי שכן הלכה, וכן הרמב"ם סתם ולא חילק בדבר. ויש שפסקו להקל (עפ"י רא"ה. ע' ערוך לנר ד: חסדי דוד על התוספתא א, ה). ומכל מקום, אפילו אשה שראתה בימים שבין ימי הנידות שאינה צריכה לבדוק בהם שחרית וערבית לטהרות (כדלהלן לח) – טמאה למפרע מעת לעת (לקוטי הלכות ד עפ"י רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג, ד; פתחי נדה עמ' תכב. ויתכן שזהו רק לפי הלשון הראשונה שלא תחלוק במעל"ע, שדומה זו לאנוסה שלא יכלה לבדוק).

כאשר אין אפשרות לטומאת 'מעת לעת', כגון שכלו ימי טוהר שלה בפחות מ'מעת לעת' – מודים חכמים שדיה שעתה, שבאופן זה לא גזרו בה חכמים (עפ"י מסקנת הסוגיא להלן לו; רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ד, ו).

ג. לא נחלקו אלא ולקדשים [ובתרומה – מחלוקת], אבל לחולין דברי הכל דיה שעתה (ע' להלן ו: תוס'). ומותר להגיע לאותם חולין בקדשים וכן להקדישם למנחות. ע' זכר יצחק נה; חזו"א טהרות ב, א ו, ה). וחומרא דרבנן היא משום עשיית סייג בקדשים (ראשונים עפ"י סוגית הגמ' להלן; רמב"ם איס"ב ט, ג). יש מי שכתב שמשקים של חולין נטמאים בטומאה למפרע שבנדה, שהרי כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה (עפ"י תורא"ש נדה ז: לתירוץ אחד. ואולם משאר התירוצים נראה שאין נוקטים כן).

ד. אעפ"י שטומאה למפרע טומאת ספק היא ולא ודאי (כמבואר בגמרא ה: ו. ועוד), יש אומרים שאין חילוק אם ראתה דם או נגיעה בטהרות כשהיא ברשות היחיד או ברשות הרבים (עתוס' ורשב"א עפ"י הירושלמי). ויש אומרים שטהרות שנגעה בהן ברשות הרבים טהורות (עפ"י רמב"ן כאן ולהלן ה: מאירי ור"ן, וכן יש מדייקים בדעת רש"י בד"ה טמאה, וערשב"א; משיב דבר ח"ד עו, עמ' 106).
ה. אמרו בירושלמי שאין טומאת 'מעט לעת' אלא בודאי טומאה ולא בספק, כגון ספק מראה דם או טומטום שראה דם (וכ"ה במל"מ מטמאי משכב ומושב ג, ד). יש מי שכתב בדעת הרמב"ם שהשמיט דין זה שלהלכה אין חילוק בדבר (עפ"י מראה הפנים. וע"ע זכר יצחק נו בבאור השמטת הרמב"ם. [וע"ע בפירוש חסדי דוד לתוספתא (א) אודות הכרעה בשתי לשונות בגמרא לחומרא כיון שתחילת גזירה זו מחמת הספק, לכך התמירו אף בספק]).

ו. המוצאת כתם; מבואר בתוס' (ג. ד"ה ושרצים) שאפילו לשמאי שמעמידים האשה על חזקתה ותולים שראתה מאוחר – טמאה למפרע, כיון שיש כתמים יבשים שמוכה שהיו משכבר, לא חילקו בכתמים [ומובן שלכך לא אמרו בגמרא נפקותא בין הטעמים בכתם, שאין שייך שם העמדת כתלי בית הרחם והרגשה – משמע שגם לפי הטעם הראשון כתם טמא למפרע], ואף לחולין (להתוס' ג סע"א). וי"א דוקא לקדשים (ערמב"ם משכב ומושב ג, ט).

אף על פי שאמרו חכמים מטמאה מעט לעת – אינה מונה ימי נדה אלא משעה שראתה.

דין אשה שיש לה וסת – להלן ד.

דפים ב – ג

- ב. א. מקוה שנמדד ונמצא חסר, מה דין הטהרות שנעשו על גביו למפרע?
- ב. היה מפריש תרומה והולך מחבית יין, ואחר כך נמצא חומץ – מה דינו?
- ג. חזקה דמעיקרא שיש בה שתי ריעותות (תרת' לריעותא), מה דינה?

א. מקוה שנמדד ונמצא חסר, כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד – טמאות (ודאי) עד לזמן שידוע שהיה שלם, שהואיל ויש כאן 'תרת' לריעותא' (א. חזקת טמא לטובל. ב. הרי חסר לפניך) הרי זה כודאי טמאה. רבי שמעון אומר: ברשות הרבים טהורות וברשות היחיד תולין, כדין ספק טמאה.
[רבי טרפון היה מטהר בתחילה הטהרות משום חזקת המקוה, ולבסוף חזר והודה לרבי עקיבא (עפ"י קדושין טו).]

א. הלכה שכל טהרות שנעשו על גביו טמאות (רמב"ם מקואות י, ו; רשב"א). והריטב"א פסק שאינו אלא ספק – כרבי שמעון, שכן נשאו ונתנו האמוראים (בב"ב צו) במשנת חבית שהעמידוה בגמרא בשיטת ר"ש.

יש מי שכתב בדעת הרמב"ם שברשות היחיד טמא ודאי וברשות הרבים אינו אלא ספק [מפני שבעצם הדבר דינו כספק, רק ברה"י הלכה היא שכל ספק טמאה כודאי, וברה"ר כיון דאקבע איסורא אין מטהרים אלא נשאר בספק] (עפ"י שב שמעתא ג, ב. ובכתבי קה"י החדשים (ג) פקפק בדבר, שאם האדם ספק, לכאורה צריך להיות הטהרות הנוגעות בו ברה"ר יהיו טהורות וברה"י טמאות).
ב. בטומאה שעיקרה מדברי סופרים, כגון שאכל אוכלין טמאים וטבל במקוה זה – אין לטמא למפרע (רמב"ם). ואם היה אב הטומאה מדברי סופרים – טמא (ראב"ד).